

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ SÜRECİNDE HALKIN KATILIMI TOPLANTILARI: YAPILMASI GEREKENLER VE YAŞANAN SORUNLAR

Rukiye ALAN, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇED İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, ANKARA.

ÖZET

Halkın katılımı toplantılarının amacı, halkı bilgilendirmenin yanı sıra çevresel kararların verilmesinde yurttaşlardan, sivil toplum kuruluşlarına kadar herkesin konu hakkında katkısını sağlamak ve yatırımların verimli ve kamu yararına kullanılmasını yönlendirmektir.

Çevresel etki değerlendirmesi sürecinde halkın katılımı toplantıları, ÇED Yönetmeliği'nin önemli bir parçasıdır. Bu yönetmeliğe göre, halkın katılımı toplantıları, Yönetmelikte ön görülen Ek-1 Listesi'nde kalan projeler için uygulanır. Bu toplantılar iki temel aşamada gerçekleştirilir: 1-Hazırlık aşaması; 2-Toplantı aşaması. Bu aşamalarda, yani, halkın katılımı toplantılarında, bilgi akışının iki yönlü, yani devletten yurttaşa ve yurttaştan devlete gerçekleşebilmesi için gözetilen birçok teknik bulunmaktadır. Halkın katılımı programının amacına ulaşması için, bu toplantıların düzenlenmesinde yararlı olabilecek pratik görüşler ve önerilerin geliştirilmesinde ve çatışmaların bu çerçevede yönetilmesinde yarar vardır.

Anahtar sözcükler: Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), Halkın Katılımı Toplantısı, Yapılması Gerekenler, Sorunlar

GİRİŞ

Çevresel etki değerlendirmesi sürecinde halkın katılımı toplantılarına dair yasal çerçeve aşağıda sunulmuştur. Daha sonra yapılması gerekenler ve yaşanan sorunlar irdelenecektir. Halkın katılımı toplantılarının önemsenerek gerekli hazırlığın yapılması, olası birçok sonunun çözümüne katkı sağlayacaktır. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi Başkanlığı tarafından düzenlenip yönetilen toplantıların kamu yararına sonuçlara ulaşması, bu toplantıların akıselim bir anlayışla yapılmasına bağlıdır.

YASAL ÇERÇEVE

25.11.2014 tarih 29186 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan ÇED Yönetmeliği'nin (2014) 'Tanımlar ve Kısaltmalar' başlığı altında sunulan 4. Maddesinde;

Halk: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile ulusal mevzuat çerçevesinde bir veya daha fazla tüzel kişi veya bu tüzel kişilerin birlik, organizasyon veya grupları,

Halkın katılımı toplantısı: Kapsam ve Özel Format (2013 yılından önce tüm komisyon üyeleri Bakanlığa davet edilerek ÇED Raporunun kapsamını ve de Formatını belirlemekle birlikte sonradan bu uygulamadan vazgeçilmiştir.) belirlenmesinden önce, halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantıyı,

İlgili halk: Gerçekleştirilmesi planlanan projeden etkilenen veya etkilenmesi muhtemel olan halkı, tanımlamaktadır.

Halkın katılım toplantısının gerekliliği ve nasıl yapılması gerektiği ise ÇED Yönetmeliği'nin (2014) 'halkın Katılım Toplantısı başlığı altında ifade edilmiştir. İlgili madde aşağıda sunulmuştur.

Madde 9 – (1) Halkı yatırım hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere; Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlar ve proje sahibinin katılımı ile Bakanlıkça belirlenen tarihte, projeden en çok etkilenmesi beklenen ilgili halkın kolaylıkla ulaşabileceği Valilikçe belirlenen merkezi bir yer ve saatte Halkın Katılımı Toplantısı düzenlenir.

a) Bakanlıkça yeterlik verilmiş kurum/kuruluşlar toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı; projenin gerçekleştirileceği yörede yayınlanan yerel süreli yayın ile birlikte yaygın süreli yayın olarak tanımlanan bir gazetede toplantı tarihinden en az on (10) takvim günü önce yayınlatır.

b) Halkın Katılımı Toplantısı, Çevre ve Şehircilik İl Müdürünün veya görevlendireceği bir yetkilinin başkanlığında yapılır. Toplantıda; halkın, proje hakkında bilgilendirilmesi, görüş, soru ve önerilerinin

alınması sağlanır. Başkan, katılımcılardan görüşlerini yazılı olarak vermelerini isteyebilir. Toplantı tutanağı, bir sureti Valilikte kalmak üzere Bakanlığa gönderilir. (Şu anda işlemler e-ÇED sistemi üzerinden yürüdüğü için bütün görüşler yazılı olarak sisteme yüklenmektedir.)

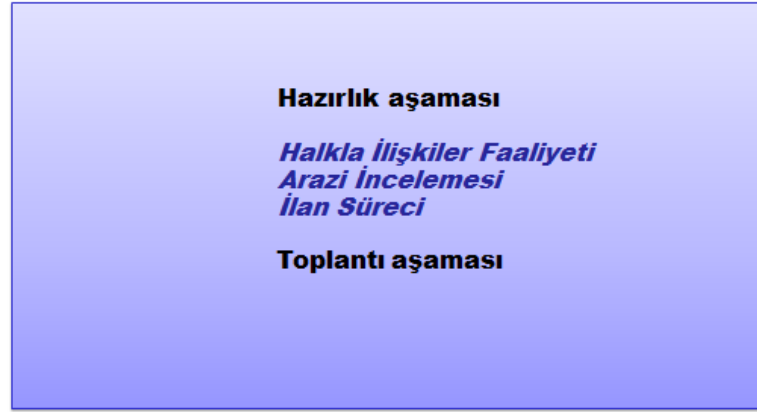
(2) Valilik, Halkın Katılımı Toplantısı ile halkın görüş ve önerilerini bildirebileceği süreç ile ilgili zamanlama takvimini ve iletişim bilgilerini halka duyurur. Halkın görüş ve önerileri, zamanlama takvimi içerisinde Komisyona sunulur.

(3) Komisyon üyeleri, kapsam belirlemesi öncesinde proje uygulama yerini inceleyebilir, kendilerine iletilen tarihe göre Halkın Katılımı Toplantısına katılabilirler.

(4) Bakanlıkça yeterli verilmiş kurum/kuruluşlar tarafından halkı bilgilendirmek amacıyla broşür dağıtmak, anket, seminer gibi çalışmalar Halkın Katılımı Toplantısından önce yapılabilir veya internet sitesinden yayınlanabilir.

HALKIN KATILIMI TOPLANTISI ÇERÇEVESİNDE YAPILMASI GEREKENLER

Bu toplantılar, iki temel aşamada gerçekleştirilir: 1-Hazırlık aşaması; 2-Toplantı aşaması. Her iki aşamaya dair çerçeve (Şekil 1) ve diğer ayrıntılar aşağıda sunulmuştur. Günümüzde tüm işlemler, e-ÇED sistemi üzerinden yürüdüğü için toplantılara dair tüm görüşler yazılı olarak sisteme yüklenmektedir.

Şekil 1. Halkın katılımı toplantılarının aşamaları

Hazırlık Aşaması

Bu aşamada halkla ilişkiler faaliyeti (Şekil 2) ve bu faaliyete dair uygulamaların yanı sıra arazi incelemesi ve toplantıya dair ilan sürecinin sağlıklı yürütülmesidir. Bu toplantılarda öncelikli olarak yapılması gereken halkla ilişkiler faaliyetinin neler olduğunu açalım:

Şekil 2. Halkla ilişkiler faaliyeti, sağlıklı ve çok yönlü iletişimin bir parçasıdır.

Halkla ilişkiler faaliyetinin hazırlık aşamasındaki temel özellikleri ve önemine dair bazı ayrıntılar aşağıda sunulmuştur:

- Halkla ilişkiler, iletişim sürecinin çok yönlü doğasının yansıtıcı ilişkiler ağıdır.
- Sivil toplum ve kamu kurumları arasında karşılıklı anlayış ve iyi niyetin kurulması ve sürdürülmesiyle ilişkilidir.
- Tüm kurumlar için potansiyel sonuçları olabilecek, çevredeki eğilim ve sorunları analiz eden ve yorumlayan bir bilgi toplama fonksiyonu olarak hizmet eder.
- Kurumların amaçlarını ortaya koymalarında ve başarmalarında, böylece ticari zorunluluklar ve sosyal sorumluluk davranışı arasında bir denge oluşturmaya yardımcı olur. Başka bir deyişle kurumlar kâr elde etmeye çabalarırken, ilgili diğer çevrelerin çıkarına ters davranışlarda bulunmamalı, onların zararına olabilecek kararlardan kaçınılmalıdır.
- Etkili bir halkla ilişkiler faaliyetinin planlanıp uygulanması için kurumların hedef kitleleri ile konularını çok iyi belirleyip tanımlanması ve bunlara ulaşmada kullanılacak iletişim araç ve ortamlarını zaman ve bütçe olanakları içinde belirlemesi gerekir. Bu süreç halkla ilişkilerde tanıma olarak adlandırılmaktadır.
- Kuruluşun kendisi ile ilgili vermek istediği bilgiyi hedef kitleye yüz yüze, medya, sergi, fuar gibi etkinliklerle aktarması ise, halkla ilişkilerde tanıtma olarak adlandırılmaktadır.
- Halkla ilişkilerin pazarlama, reklam ve propaganda ile benzerlikleri bulunmaktadır. Günümüzde halkla ilişkiler adı altında, bazı büyük faaliyet sahipleri tarafından yürütülen çalışmalar bulunmaktadır. Bunlar her ne kadar Halkla İlişkiler faaliyeti diye adlandırılrsa da, Propaganda Faaliyeti (Şekil 3) kapsamına girmektedir. Bu nedenle Halkla İlişkiler ile Propaganda arasındaki farklara değinmek gerekmektedir.

Şekil 3. Propaganda halkla ilişkiler faaliyetinin bir parçası değildir.

- Propaganda; bilinçli ve sistematik olarak algıları biçimlendirme, kavrayışları yönlendirme ve propagandacının istediği amaca ulaşmasına yardımcı olacak bir tepkinin elde edilmesi için davranışları yönetme çabasıdır. Bu tanımda propagandanın daha çok insanların düşünce ve davranışlarını yönetme çabası olduğu görülmektedir. Propagandayı yapan kişi veya kurumlar kendi istekleri doğrultusunda insanlarda bir görüş ve tepki oluşturmayı amaçlamaktadır.
- Halkla ilişkilerin temel amacı, kurumlarla kamuları arasındaki karşılıklı anlayış ve iyi niyeti geliştirmektir. Propagandanın temel amacı ise, istenilen sonucun başarılması için insanların düşüncelerini biçimlendirmek ve bilincini yönetmektir.
- Propagandan tek yönlü, halkla ilişkiler ise, iki yönlü iletişim sürecine dayanmaktadır. Hedef kitleden gelen tepkilere kapalı olmakta ve onların görüşlerine önem vermemekte, ısrarla savunulan fikrin doğruluğunu aşlamaya çalışmaktadır.
- Halkla ilişkileri propagandadan ayıran başka bir etmen doğruluk ve dürüstlüktür Propaganda çalışmalarında verilen mesajların doğru olması ve hedef kitleye dürüst davranılması zorunlu değildir.

Halkla ilişkilerde ise, verilen mesajların kesinlikle doğru olması, hedef kitlenin asla yanıtılmaması bir zorunluluktur.

- Halkla ilişkilerle propaganda arasındaki son bir ayrım da, sosyal sorumluluk anlayışı bağlamında yapılabilir. Propaganda çalışmalarında hedef kitlenin yararını gözetmek zorunlu değildir. Propagandanın amacı, hedef kitleye zarar verecek olsa bile, istenilen sonuçları gerçekleştirmektir. Halkla ilişkilerde ise, sosyal sorumluluk anlayışı temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Hedef kitlenin yararı, halkla ilişkiler çalışmalarında kesinlikle göz önünde tutulmaktadır.

Halkla ilişkilerin işlevi ve uygulama alanları günümüzde giderek genişlemektedir. Buna bağlı olarak halkla ilişkilerin birçok uygulama alanı ortaya çıkmaktadır. Halkla ilişkilerin araştırma, üst yönetime danışmanlık, erken uyarı, iletişim gibi temel görevleri bulunmaktadır. Medya ilişkileri, finansal ilişkiler, kamusal işler, konu/sorun yönetimi, lobicilik bu uygulama alanlarından bazılarıdır. Ayrıca; kriz yönetimi, itibar yönetimi, pazarlama iletişimi, sponsorluk, kurumsal sosyal sorumluluk, etkinlik yönetimi, kurumsal kimlik ve imaj, çalışan/üye ilişkileri ve toplumla ilişkiler de halkla ilişkilerin uygulama alanlarıdır.

Görüldüğü gibi ÇED Faaliyeti bu alanların hepsini içerdiğinden ÇED Toplantılarında Halkla İlişkiler Faaliyetini yürütmek bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Burada ortaya çıkan sorun bu faaliyeti kimin yürüteceğidir. **Bazı büyük faaliyet sahipleri tarafından yürütülen faaliyetler propaganda kapsamına girmekte ve şu şekilde yürütülmektedir:**

- Amaç, kurumla kamuları arasındaki karşılıklı anlayış ve iyi niyeti geliştirmek değil, istenilen sonucun başarılması için insanların düşüncelerini biçimlendirmek ve bilincini yönetmektir.
- İletişimin yönü tek yönlüdür. Israrla savunulan fikrin doğruluğunu aşlamaya çalışmaktadırlar. Asıl amaç, insanların bu görüş ve tepkilerine uygun davranmak veya politikalar geliştirmek değil, tersine, bu tepkilere dayanılarak insanları daha iyi yönlendirmenin yol ve tekniklerini bulmaktır. Çünkü Halk ne derse desin o faaliyet ya yapılacak ya da yapılmaz.
- Halkla İlişkiler kavramında yer alan doğruluk ve dürüstlük ilkesi göz ardı edilerek, faaliyetin gerek inşaat gerekse işletme aşamasında verilen sözler tutulmamaktadır.
- Hedef kitlenin yararından çok faaliyet sahibinin yararı gözetilmektedir. Hedef Kitlenin yararı ise yakın çevre halkının kısa süreli çıkarlarına dayanan yol, su, elektrik, çimento, kum gibi ihtiyaçları karşılanarak, diğer şikâyetleri göz ardı edilmektedir. Bu da halkın bir kısmında kısa süreli bir mutluluk oluştursa da sonraki süreçlerde anlaşmazlık ve çatışma şeklinde dönüşlere sebep olmaktadır. Oysa halkla ilişkiler faaliyeti, paydaşlara eşit mesafede olmayı gerektirir (Şekil 4).

Şekil 4. Halkla ilişkiler faaliyeti, paydaşlara eşit mesafede olmayı gerektirir.

Gerçek anlamda yapılacak Halkla İlişkiler Faaliyetinin yürütülmesinde ise öncelikli olarak görev alacak olan kurum, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri yönetiminde, Bakanlıkların il Müdürlükleridir. Valilik bünyesindeki tüm kurumlar, belirli periyotlarda ÇED Konularında (mevzuat, ÇED tanımı,

uygulama gibi) eğitim ve bilgilendirme toplantıları yapabilir, broşür ve kitapçıkları köy kahvelerinde dağıtabilir.

Arazi incelemesi çerçevesinde ise projenin özellikleri doğrultusunda arazinin yakın ve uzak çevresi; proje sahibi, ilgili muhtarlar ve danışman firma ile birlikte gezilerek iyi bir gözlem yapılmalı ve arazinin tüm özellikleri ortaya koyulmalıdır. Bu özellikler, en azından, Şekil 5'te ve devamı aşağıda sunulan ayrıntıları içermelidir.

Şekil 5. Arazi incelemesinde gözetilen bazı ön ayrıntılar

- Proje Yerinin Arazi Kullanım ve Mülkiyet Durumu
- Kayatürü (Malatya Grafit Örneği)
- Yapısal Jeoloji Ve Depremsellik
- Cevherleşmenin kalitesi
- Yeraltı ve yerüstü suları
- Doğal Kaynak Suları
- Su şebeke Hatları
- Doğalgaz Boru Hatları
- Enerji Nakil Hatları
- Afet Durumu (Heyelan, Kaya Düşmesi, Su Baskını, Çığ) (Denizli Örneği)
- Milli Parkların Varlığı
- Zeytinlik Alanların Varlığı ve Projeye Uzaklığı (İzmir Batıçim Örneği)
- Ağaç Türleri Ve Miktarları Veya Kapladığı Alan Büyüklükleri
- Tarım Alanları, Uygulanan Tarımın Niteliği ve büyüklükleri
- Flora Fauna
- Genel Avlak Bölgesi olup olmadığı (Elazığ Örneği)
- Turizm Alanlarının Varlığı
- Kültür Varlıkları
- Sit Alanları
- Koruma Alanları (EK-V deki Duyarlı Yörelere listesi kapsamında)
- En yakın Yerleşim Yerlerine Uzaklığı
- Askeri Alanlar
- Mevcut, Alternatif ve Potansiyel Nakil Hatları
- Meteorolojik ve İklimsel özellikler
- Proje ve etki alanının mevcut ve planlanan sosyo-ekonomik özellikleri gibi özellikler araştırılmalı, kurulacak komisyon ve projenin ünitelerinin yer seçimi, bu özelliklere göre yapılır ve halktan gelecek sorulara hazır olunmalıdır.

Halkın dinlemek istememesi, çevre platformlarının yanlış bilgilendirmesi ihtimaline karşı, muhtarlara gerektiğinde toplantının uygulaması konusunda önceden bilgilendirme yapılmalıdır. Ayrıca, el broşürleri hazırlanarak, toplantı başlamadan halka dağıtılmalıdır.

İlan sürecinde, ilgili tüm tarafların ve Bakanlıkça kurulacak olan komisyon üyelerinin bilgilendirilmesi önemlidir. İlanda toplantının önemi (Şekil 6) vurgulanmalıdır. Öncelikle, toplantı tarihi ve yeri konusunda bilgilendirme yapılarak, toplantıya katılımların sağlanması gerekir. Güncel Yönetmelikte 'Projenin gerçekleştirileceği yörede yayınlanan yerel süreli yayın ile birlikte yaygın süreli yayın olarak tanımlanan bir gazetede toplantı tarihinden en az on (10) takvim günü önce yayınlanır' hükmü yer almaktadır. Bunun yanında ilan sürecinde teknolojik gelişmeler doğrultusunda, güncel iletişim araçları da kullanılarak bütün ilgili halkın toplantıdan haberdar edilmesi gerekmektedir.

Şekil 6. Halkın katılımı toplantısının önemi verilen ilanda belirtilmelidir.

Toplantı aşaması

Toplantı öncesi, toplantı salonunun sunumla ilgili tüm altyapı hazırlıkları tamamlanmış ve sunum yapacak birimler arasında iş bölümü yapılmış olmalıdır (Şekil 7). Halkı ve komisyon üyelerini rahatlatmak amaçlı yiyecek içecek sunumları yapmak iyi imaj oluşturabilir. Halkın anlayacağı dilde, teknik terimler kullanılmadan sunum yapılmalıdır.

Sunum yaparken empati kurulmalı, "Ben burada yaşasaydım projenin uygulanması hakkında ne düşünürdüm" diye düşünmelidir. Çevre halkını küçümsemekten, saygıda kusur etmeden sunum yapılmalıdır. Bu çerçevede, sunum yapacak olan görevli ve Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü Personeli sunum teknikleri konusunda eğitim almalıdır.

Şekil 7. Sunum öncesi iş bölümü yapılmış olmalıdır.

Sunum projenin inşaat ve işletme aşamasının simülasyonu ve çevreye olabilecek etkileri örnek tesis videolarıyla desteklenmelidir. Halka yapılan toplantının bir bilgilendirme toplantısı olduğu ve gerekirse halkın ortaya koyduğu gerekçeler doğrultusunda projeden vazgeçilebileceği anlatılmalıdır.

Halk dinlemek istemiyorsa bunun onların zararına olduğu anlatılmalı, dinlememekte ısrar ediyorsa, tutanak tutularak olay yerinden ayrılmalıdır. Çünkü galeyana gelmiş halk, Çanakkale Koza Altın Örneği'nde olduğu gibi her şeyi yapabilir (Şekil 8). Kuşkusuz, bu olayları önceden görebilmeli ve

'Halkla İlişkiler Çalışması' çerçevesinde önlemek gerekir. Son olarak, projeden etkilenecek arazi tekrar ve ayrıntılı incelenerek toplantı sonlandırılmalıdır.

Şekil 8. Çanakkale Koza Altın Madeni toplantısını izleyen bir görüntü.

YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Halkın katılımı toplantılarında yaşanan sorunlar, halkın katılımı tekniklerinin iyi uygulanmaması, bu konuda yaşanmış pratik uygulamalardan yeterince yararlanılmaması ve çatışmaların iyi yönetilememesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu sorunlara ışık tutan bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

Halkın katılımı teknikleri

Bir halkın katılımı programında, bilgi akışının çok yönlü yapısı ve en azından devletten yurttaş ve yurttaştan devlete gerçekleşebilmesi için gözetilen birçok teknik bulunmaktadır.

Halkın katılımı ile ilgili en geleneksel teknik, halkın yazılı açıklamalarının alındığı ve bunların bir nüshasının korunduğu resmi toplantıların düzenlenmesidir. Halkın dinlenmesi yöntemi de, genellikle çevresel etki değerlendirmesi sürecinde halkın katılımı için en uygun bir toplantı biçimi değildir. Halkın katılımı ile ilgili diğer teknikler, hem resmi olmayan halkı bilgilendirme toplantılarını, hem de proje çalışmalarını kapsar. Çevresel etki değerlendirmesi sürecinde halkın katılımına yönelik olarak çeşitli iletişim biçimleri denenmiştir.

Halkın katılımıyla ilgili bir program, Oklohoma'nın kuzeyinde, Kansas kent merkezinin güneyinde Orta Arkansas Havzası'nda su kaynaklarının değerlendirilmesiyle ilgili bir faaliyet için düzenlenmiştir (Carter, 1973). Bu program, 7 halkı bilgilendirme toplantısı ve 13 özel proje çalışmasını içermektedir. Toplam 20 farklı toplantı, havzada yer alan farklı şehir ve kasabalarda gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıların başarıya ulaşmasında aşağıdaki pratik önerilerin göz önünde tutulması etkili olmuştur.

Halkın katılımı için pratik öneriler

Halkın katılımı programının düzenlenmesinde yararlı olabilecek pratik görüşler ve önerilerin bir bölümü aşağıda sunulmuştur (Yılmaz, 2008):

1-Çalışma, aynı alanda yer alan, farklı merkezi ve yerel kurumlar arasında eşgüdümü sağlamalı, resmi ve gayri resmi ilişkileri geliştirmeli,

2-Faaliyetin gerçekleştirileceği yörede yaşayan çeşitli grupların ve yurttaşların bir listesi daha önceden oluşturulmalı,

3-Projenin gereksinimleri ve faaliyetin tarihi ulusal ve yerel gazetelerde duyurulmalı,

4- "Yerel planlamaya yönelik sorunlarınızda size yardımcı olmak için ne yapabiliriz? Yerel diğer sorunları nasıl eşgüdümle çözebiliriz? Biz, sorunlarınızı çözmek, sizin için planlar ve çalışmalar hazırlamak için buradayız" mesajını vermeli,

5-Medya, tam anlamıyla planlanmış olarak faaliyete yönelik temel bilgileri ilan etmeli, bu ilan daha önceki toplantılara katılmış ya da çalışmaya ilgi duymuş gruplar ve kişiler gibi merkezi ve yerel tüm ilgilileri kapsamalı,

6-İlanın baskılarında, bu yayını almak isteyen kişiler için bir kupon buldurmalı ve duyurunun bir bölümünde çeşitli kişiler için öneriler bulunmalıdır. Bir halkın katılımı toplantısını iyi bir biçimde yönetmek için bazı pratik öneriler aşağıdadır:

1-Bilgilerin sunumunda amaç, katılımcıların yanıtlarına neden olmak ya da gerçekleri ortaya çıkarmak değil, bilgi vermektir.

2-Faaliyetin taslağı, yerin özelliklerini, fayda ve maliyetleri, yararlı ve zararlı etkileri içermelidir.

3-Görsel gereçler kullanılmalıdır. Mevcut durum, slayt sunumları ile yansıtılmalıdır.

4-Projenin zamanlaması ortaya konulmalıdır.

5-Genel kavramları, faydaları, fayda-maliyet oranının koşullarını ya da konu ile ilgili diğer ekonomik analizler tartışılmalıdır.

6-Faaliyetin içeriği üzerinde konuşan kişilerin (mühendislik ile ilgili herhangi bir uzman ile çalışsalar bile) halkın anlayabileceği bir biçimde görüşlerini ortaya koymaları gerekir. Herkesin halkın önünde görüşlerini sunarken, iyi konuşma, sorulara cevap verme, hatta tartışma yeteneğine sahip olmadığı iyi bilinmelidir. İyi konuşma yeteneği, konuşmacının seçimine dayanan tek ayırt edici özellik değildir. Resmi görüşmelerde sorulara hızlı ve kendinden emin bir şekilde cevap verebilen kişinin düşünceleri net olmasa da ve karşı görüşte olsa da dinleyicilerle çok derin ve olumlu bir ilişki kurabilir.

7-Özellikle mühendislik ve çevre bilimi terminolojisine alışık olmayan yerel gruplara anlaşılması güç olan mesleki terimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

8-Bölgeyi tanımak zorunlu olup, çeşitli gruplarla çalışma konusunda samimi ve yatkın olmak gerekmektedir.

Çatışmaların yönetimi

Yukarıda da belirtildiği gibi, halkın katılımının son hedefi önerilen projelere dair uyuşmazlıkları ortadan kaldırmaktır. Bu hedef başarılı bir şekilde yerine getirilirse, gereksiz yere açılacak ve çok pahalıya mal olacak davalar da engellenmiş olur. Halkın katılımı toplantılarında taraflar arasında çatışmalar olağan bir durumdur. Şekil 9’ da bir ÇED protestosu, Şekil 10’ da bir bilirkişi heyetinin saha çalışmasından birer görüntü sunulmuştur. Nihai yetki Bakanlığa ait olmakla birlikte, bu çatışmaların adil ve yasal çerçevede ele almakta yarar vardır. Bu konuda Karakitapoğlu ve diğerlerinin (2013) yaptığı değerlendirme aşağıda özetlenerek sunulmuştur:

Şekil 9. Kocaeli-Kandıra’da 18 köyün su altında kalmasına yol açan bir barajın ÇED toplantısını protesto eden köylülerden bir görüntü (www.radikal.com.tr).

Tüm dünyada çevre iletişiminin yoğun olarak kullanıldığı alanlardan birisi çevre kaynaklı uyuşmazlıklar ya da çatışmalardır. Çatışma, hayatımızın kaçınılmaz bir parçasıdır ve iyi yönetildikleri takdirde, her alanda gelişmeye katkıda bulunurlar. Çevre çatışmalarının ya da uyuşmazlıklarının nihai bir çözüme kavuşması genellikle, “kalıcı ve kabul edilebilir” bir uzlaşma zemininin oluşturulması şeklinde gerçekleşir. Çevre konularındaki çatışmaların çok çeşitli türleri ve hepsinin kendine özgü karakteristikleri vardır.

Şekil 10. Bir bilirkişi heyetinin saha çalışmasından bir görüntü

Çevre iletişimi modellerinin kullanılması gereken alanlardan birisi olan kamu politikalarından kaynaklı çevre anlaşmazlıkları veya çatışmaları, şu anda Türkiye’de en çok karşılaşılan çatışma türüdür. Bu tür anlaşmazlıklarda, değişik çıkarları olan birçok tarafın çekişmesi söz konusudur. Bu tür politize olmuş karakterdeki anlaşmazlıklar, yüksek düzeyde medya ilgisini üzerinde toplama özelliğine sahiptir. Bu çatışmalar, genellikle sorunun varlığının taraflardan birisi ya da daha fazlası tarafından kabul edilmemesiyle ortaya çıkmaktadır. Bunlar giderek alevlenme karakterine sahip ‘yönetilmeyen çatışma sarmalı’ olarak adlandırılmaktadır. Doğru analiz ve seçilecek doğru bir strateji ile çatışma sarmalını kesintiye uğratmak, uzlaşmacı bir zeminin tesisi mümkün olabilmektedir.

Çatışma yönetimi sadece uzmanlık meselesi değildir; tarafsız olmayı da gerektirir. Uzlaştırma görevini üstlenen çevre iletişimcisi bütün paydaşlarca “tarafsız” olmak zorundadır. Buna ek olarak, iletişimci, yaşanan çatışmanın değerlendirmesini duygusallıktan uzak bir şekilde yapacak beceri ve tecrübeye sahip olmalıdır. Değerlendirme ve planlama sürecinin ardından yapılacak görüşmeleri etkili bir şekilde yönetecek bilgi ve donanımına sahip olması, çevre iletişimcisinde bulunması zorunlu bir özelliktir. Çevre iletişimcilerinin sahip olduğu beceri, bilgi ve deneyim ilgili kurumlarda çok az bulunur.

Bu nedenle dışardan, tecrübeli ve tarafsız üçüncü bir şahısın sürece dâhil edilmesi etkin bir yöntemdir. Paydaşlar arasında ortaya çıkacak uyuşmazlıklarda uzlaştırıcının özel bir çıkarı olmayacaktır (Sidaway, 2005). Ancak, herkesin kendine özgü değer yargıları ve fikirleri olduğundan tarafsızlık zordur. Bu bağlamda çevre iletişimde tarafsızlık, uzlaştırıcının paydaşlarla ilişkilerinde yansız olması, güvenilirliği ve tutarlılığı anlamına gelmektedir. Tarafsızlık bir bilinç gerektirir. Bu bilinç, hepimizin gelip geçici olduğunun farkında olmayı da gerektirir. Tıpkı bizden önce gelip geçmiş binlerce uygarlığın ve yaşayıp ölmüş milyarlarca insanın gelip geçtiği gibi.

Ancak yeryüzünün varlığı devam edecek. Hiçbir zaman sonsuza kadar sahip olamayacağımızı bildiğimiz bir şeyin kavgası yerine, üzerinde yaşadığımız dünyayı, bizden sonrakilere daha güzel bırakmayı öğrendiğimizde bazı şeyler de yoluna girecektir. Yeter ki kavga yerine barışa ve iyiliğe olan inancımızı yitirmeyelim.

SONUÇLAR

ÇED uygulamalarında ‘Halkın Katılımı Toplantıları’nın önemi göz ardı edilmemelidir. Dünya’da da, ülkemizde yaşanan sorunlar gözlenmektedir. Bu sorunların ve çatışmaların varlığı olağandır, ancak söz konusu sorunların çözümü için gösterilecek çabalar mutlaka amacına ulaşacaktır. Özellikle, toplantıların hazırlık ve toplantı aşamalarında çağdaş tekniklerin ve pratik önerilerin geliştirilmesi çatışmaların yönetiminde etkili olacaktır.

Sonuç olarak ülkemizde ilgili komisyonların, kapsam ve özel format belirlemesi ile ÇED Raporu'nu incelemesi aşamalarında, etkin düzeyde katılım sağlayan olanakları ve yapılacak tartışmaları iyi değerlendirmesi halinde, ÇED sürecinin başarısı artacaktır. Bu nedenle ülkemizde yenilenen her Yönetmelik' te, katılım düzeyleri tekrar gözden geçirilmeli ve halkın katılımı olanakları yaşanan deneyimlere göre somutlaştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Canter, L.W., 1973, Public Participation in the Mid- Arkansas River Basin Study, 2 vol., report to Tulsa District of Corps of Engineers, Tulsa, Okla.
- Canter, L.W., 1977, Environmental Impact Assessment; McGraw-Hill Book Company, New York, USA, 331s.
- ÇED Yönetmeliği, 2014, Resmi Gazete'nin 25 Kasım 2014 tarih ve 29186 sayılı baskısı (2016 ve 2017'de yapılan güncellemeler dâhil), Ankara.
- Çolakradioğlu, D., 2013, Çevresel Etki Değerlendirme Sürecinde Halkın Katılım Düzeylerinin İrdelenmesi. Uluslararası Çevresel Etki Değerlendirmesi Kongresi, Bildiriler Kitabı, TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇED İzin ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara. s. 161-171.
- Dean, B.V.,ve Nishry M.J., 1965, Scoring and Profitability Models for Evaluating and Selecting Engineering Projects, Jour. Operations Res. Soc. Am., vol. 13, no,4,s., 550-569.
- Karakitapoğlu, E. B., Kaya, E., Kaya, D. E. ve Özenirler, G., 2013, Sosyal Etki Değerlendirme ve Çevre İletişimi. Uluslararası Çevresel Etki Değerlendirmesi Kongresi, Bildiriler Kitabı, TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, ÇED İzin ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara. s. 151-159.
- Sidaway R., 2005. Resolving Environmental Disputes from Conflict to Consensus, Earthscan Publishing for a Sustainable Future, London, s. 115-146.
- www.radikal.com.tr
- Yılmaz, A., 2008, Çevresel Etki Değerlendirmesi, CÜ Mühendislik Fakültesi yayını, no.110, Bölüm 12. Çevresel kararların verilmesinde halkın katılımı ve önemi, s.210-2019, Sivas, 275 s.